

Християни на захисті сім'ї: відстоювання власних інтересів чи пошук спільного блага?

Серед тих проблем в українській публічній теології, які повинні розглядатися з метою пошуку богословських відповідей на виклики часу, безумовно, знаходиться питання захисту інституту сім'ї.

У грудні 2018 року Президент закликав Парламент ратифікувати Конвенцію Ради Європи про запобігання насильству щодо жінок та домашньому насильству. Саме ту, проти окремі пункти якої, пов'язані з вживанням терміну «гендер», раніше вже висловлювалася Всеукраїнська рада церков і релігійних організацій. І цього разу Рада церков звернулася до Президента, нагадуючи «про недоцільність і ризики ратифікації Стамбульської Конвенції». На думку духовних лідерів, ратифікація цього документу відкриє можливості для викривлення в законодавчому полі України розуміння шлюбу як союзу чоловіка і жінки і цим самим принесе не користь, а шкоду суспільству.

Те, наскільки питанням захисту сім'ї стурбовані лідери церков і християнські активісти, було видно по тих дискусіях та публічних акціях, які ми бачили у 2018 році. Зокрема, питання захисту інституту сім'ї від загроз обговорювали протестантські лідери під час святкування Дня подяки на Хрещатику у вересні цього року. Ця тема вважалася однією з головних у повістці дня. Лідери церков і науковці також обговорювали цю тему в Києві у вересні на Міжнародній науково-практичній конференції «Релігійна свобода: актуалізація сімейних цінностей».

Одними з приводів для такого уважного розгляду питань сім'ї та

її захисту були марші ЛГБТ, які почалися в Україні раніше, але цього року подія в Києві була пов'язана також з першим побиттям поліцією мирних протестувальників, серед яких було багато протестантських активістів. Привернули до себе увагу й інші акції протестантів, пов'язані з вимогою заборонити пропаганду ЛГБТ в Україні, не допустити змін у підручниках, які б заклали хоча б найменші підвалини для подібної ідеології.

Внаслідок цих подій у християнському середовищі розпочалася активна дискусія щодо того, як церкви повинні реагувати на виклик часу – на наступ так званої «гендерної ідеології» та ЛГБТ-лобі. Дискусія показала, що на даний момент у протестантів, хоча й присутнє загальне богословське бачення сім'ї як цінності, яка потребує захисту, але немає згоди, якими методами це робити. Які важелі використовувати: чи тільки показувати альтернативу прикладом власного життя, не зазіхаючи аж ніяк на права та свободи представників ЛГБТ проводити будь-які марші й лобіювати закони, чи також користуватися своїм громадянським правом на участь у протестних акціях, або вирішувати щось через політичні механізми з метою недопущення «антихристиянських» законів.

Ці протиріччя повинна була б вирішити публічна теологія, спрямована на досягнення спільного блага. Адже згідно з критеріями цієї теології християни повинні відстоювати не інтереси окремих церков чи спільнот, а шукати блага для всього суспільства, у тому числі й для тих, хто не поділяє християнський світогляд.

Відсутність згоди між протестантами говорить про те, що в українському євангельському середовищі поки що не сформована чітка публічна теологія щодо цього питання. Частково це пояснюється тим, що сам виклик дійшов до нас пізніше, ніж в деякі європейські країни, і церкви просто ще не встигли дати на нього всеохопну відповідь. Як можна побачити, ті відповіді, які дають окремі лідери церков, активісти чи богослови, не влаштовують усіх християн однаково. Якщо так, то не зовсім

зрозуміло, з якими відповідями церквам підходити до суспільства, адже публічна теологія передбачає такі відповіді, які християни можуть запропонувати саме для людей, щонаходиться поза церквою.

Як ми уже сказали, одна з вимог – це підходити до вирішення будь-якої проблеми з позиції спільного блага. Давайте ж проаналізуємо, як може розумітися спільне благо у контексті захисту сімейних цінностей українськими протестантами.

У 2018 році вийшло принаймні три інтерв'ю з аналізом дискусії навколо протестантської просімейної активності. Свої позиції представили у розгорнутому вигляді: голова громадянського руху «Всі разом!» **Руслан Кухарчук** («Ми фундаменталісти у тому сенсі, що захищаємо фундамент демократії – права людей і сімей» – сайт «Релігія в Україні»); доктор філософських наук, богослов **Роман Соловій** («Нам не варто розраховувати на політичні важелі для поширення Євангелія» – сайт РІСУ) та громадський діяч, один з лідерів просімейних рухів **Ігор Плохой** («Сформувати соціальну доктрину для церкви повинні богослови. Активісти допоможуть» – сайт «Новости христианского мира»).

Руслан Кухарчук, відстоюючи необхідність якомога більшої публічної активності християн, спрямованої на недопущення маршів рівності й інших видів пропаганди ЛГБТ, аргументує це тим, що сім'я є спільним благом для всього суспільства, у той час як ЛГБТ-ідеологія зазіхає на це благо: «Природна реакція суспільства – це протест проти речей, з якими це суспільство не згодне. Якщо суспільство думає, не протестуючи проти чогось, що ми не будемо до цього привертати увагу, це неправда. Ми ж можемо сьогодні по всіх країнах світу подивитися, що відсутність протесту ніяк не допомагає вирішити це питання. Навпаки, буде поширюватися ЛГБТ-ідеологія або аборт, наркотики, або що завгодно». Далі він наводить приклад демократичних країн, у яких заборонені пропаганда нацизму, заперечення Голокосту чи реклама тютюнових виробів. І він робить паралель: все це заборонене заради спільного блага. Так, заборона пов'язана з певним обмеженням частини прав

населення (адже закони не дають «право»пропагувати фашизм, наркоманію чи тютюнопаління). Але у даному випадку суспільство керується тим, що певні дії людей можуть руйнувати суспільство чи, навпаки, збудувати його. Отже, треба захищати права тих, чії дії будують здорове суспільство, тобто, сім'ї, і обмежувати тих, хто пропагує антисімейну ідеологію, це і буде вважатися спільним благом для всіх. Крім того, Р. Кухарчук включає у поняття «спільне благо» демократію й свободу віросповідання. На його думку, ЛГБТ-спільнота також зазіхає на це благо. У підсумку ми бачимо, що, виправдовуючи суспільно-політичні акції й дії християн, спрямовані на заборону будь-якої пропаганди ЛГБТ, Кухарчук посилається на турботу про національну безпеку України, що, звичайно, апріорі вважається спільним благом.

Якщо казати про підхід доктора богослов'я Романа Соловія, то він застерігає про небезпеку використання християнами політичних важелів впливу на закони країни, у тому числі і щодо захисту сім'ї. Р. Соловій вказує на: «...несформованість вітчизняного політичного богослов'я», «дещо наївне ставлення до влади та політичного життя загалом». «Тільки богословська зрілість в оцінці політичного життя, – підкреслює він, – може зберегти від перепадів між ейфорією перемоги і відчаєм зради». Вказуючи на небезпеку співпраці протестантів з деякими політичними силами, навіть заради захисту сім'ї, Роман Соловій радить: «Насамперед, потрібно звернути першочергову увагу на те, аби акумулювати наявні інтелектуально-богословські ресурси, побудувати безпечні платформи для перманентного внутрішньо-християнського діалогу з приводу гостро-актуальних питань, сформулювати хоча б рамкові спільні богословські підходи і вже на цій основі переходити до якихось резонансних акцій. У нас же виходить навпаки: спочатку дії, а вже після них, здебільшого через зовнішню критику, пошук якихось основ для попередніх поспішних дій». Також він радить замість мобілізації християн на підписання петицій, долучатися до складу різноманітних громадських рад та робочих груп. Замість акценту на зовнішніх діях «проти чогось» поставити акцент на

діях «за щось», а також звертати більше уваги на реформацію самої церкви зсередини, замість того, щоби кидати всі сили на реформацію суспільства.

Роман Соловій не розглядає у своєму інтерв'ю спільне благо у таких категоріях як Руслан Кухарчук – на кшталт «національної безпеки», що є запозиченим з політичної термінології. Богослов акцентує увагу скоріше на світоглядній і духовній безпеці самих християн, яка залежить не в останню чергу й від тих методів, якими вони відстоюють сімейні цінності. Р. Соловій аргументує, що ідеальне суспільство на цій землі все одно неможливе, отже, благо можна лише пропонувати суспільству, а не нав'язувати політично. І воно може бути втіленим лише частково. «Божа любов знайшла свій вияв у тому, що поруч з собою Він дозволив існувати чомусь іншому, відмінному від себе – матеріальному світові, людині. Зі справжньої любові, яка шанує інакшість не-себе, впливає усвідомлення цінності свободи, котра неодмінно включає в себе право на помилку».

Можна зробити висновок, що для Романа Соловія одним з важливих аспектів спільного блага є свобода вибору, яку навіть Бог не порушує. А проявляючи любов навіть до тих, з ким ми не згодні (в даному випадку – до ЛГБТ), ми підкреслюємо цінність свободи. У той же час несвідома участь християн у чужих політичних іграх (якщо припустити, що така участь є), навпроти, загрожує справжній духовній свободі й лише викривляє ті відповіді, які християни могли б дати суспільству.

Що ж до позиції громадського активіста Ігоря Плохого, то він у деяких питаннях цілком погоджується з Романом Соловієм. Зокрема, в тому, що українські протестанти потребують таких богословських підходів, яких в них поки що немає. Він також згодний з тим, що не можна бути наївними у ставленні до політичних ігор і що християнам треба переходити від мислення гаслами до мислення богословськими концептами, а для цього дійсно потрібна реформація самої церкви зсередини. Але у той же час Ігор Плохой вказує на відчутний розрив між теоретичним богослов'ям і практичними діями активістів, які керуються своєю

небайдужістю до суспільства (шукають блага йому уже зараз, не чекаючи, поки його віднайдуть богослови). «Я не хотів би нікого особисто критикувати, але де ж ви, панове богослови, де ж ваші нові богословські концепти? Чому ви не збираєте нас? Як у Вестмінстері, або в Азбурзі, або ще десь, як протестантів? Давайте виробляти сучасний богословський погляд на виклики, які весь світ уже пережив 20–30 років тому, а вони тільки до нас прийшли. ... Уявіть нелогічність і іронічність цих зауважень: богослови говорять небогословам, чому ви не виробляєте нове богослов'я? А тому, що ми – громадські активісти, ми боремося щосили, як можемо. Ми можемо піти і сказати на чорне – чорне, а на біле – біле. ... а церкві (священнослужителям) повинні говорити про це саме богослови! Давайте напрацьовувати соціальну концепцію якусь, ми допоможемо чим зможемо».

Ігор Плохой вважає, що не можна просто стояти і дивитися, як ЛГБТ захоплюють все нові й нові території, адже це, на його думку, також загрожує спільному благу суспільства. Як і Р. Кухарчук, він вважає, що ЛГБТ-лобі і неомарксистська ідеологія прагнуть зруйнувати демократію й свободу, а не лише інститут сім'ї. У той же час він підкреслює, що протест християн мусить бути виключно мирним, до акцій не допускаються ніякі рухи або навіть пастори, які прагнули б застосувати силу до представників ЛГБТ. Отже, тут ми бачимо акцент ще на одному аспекті суспільного блага. Мир потрібен всім, ми не можемо досягати навіть добрих християнських цілей, якщо будемо це робити войовничими методами. Активізм просімейних християн не виступає проти такого блага як мир у всьому суспільстві, а, навпаки, захищає це благо, навіть для представників ЛГБТ. Під заборону законними засобами можуть потрапити лише їхні зусилля з пропаганди своєї ідеології, але не їхнє право на безпеку та мирне життя. І. Плохой це особливо підкреслює. Крім того, одна з тез – це те, що християни можуть запропонувати представникам ЛГБТ психологічну й духовну допомогу у відновленні й зміні їхнього способу життя. У цьому сенсі (мир і духовна допомога) спільне благо у розумінні християн не виключає, а навпаки,

розповсюджується й на ЛГБТ-спільноту.

Подібно до цього курець, який бачить напис на пачці цигарок про шкідливість куріння, повинен розуміти, що такий напис не порушує його власного блага, а, навпаки, впливає з нього. У той же час, одного такого напису й заборони ще недостатньо, щоб утримати людину від куріння. Повиний пропагуватися в першу чергу здоровий спосіб життя як ідеал.

Отже, можемо зробити попередні висновки:

З точки зору публічної теології потрібен всебічний аналіз проблеми реагування церков на ЛГБТ-лобі й вироблення відповідей на виклики перед інститутом сім'ї в Україні. Це стосується не прозо декларативності щодо цінностей, а саме практичних методів захисту цих цінностей. Адже спільне благо має різні аспекти: від національної безпеки до свободи і миру. Між цими аспектами у певних ситуаціях можуть виявлятися протиріччя. Наприклад, свобода – цінність, але заради миру чи безпеки деякі руйнівні дії громадян можуть обмежуватися (як от пропаганда наркоманії). Національна безпека, демократія – цінності, але не можна заради них жертвувати миром.

У суспільстві, а не тільки у християнському середовищі, можливі гострі дискусії щодо таких питань: що вважати демократією і національною безпекою, а що зазіханням на них? Так, ЗМІ вже повідомили, що Урядова уповноважена з питань гендерної політики Катерина Левченко розглядає деякі акції з питань захисту сім'ї як такі, що «загрожують національній безпеці». На цей закид відповів секретар РНБО Олександр Турчинов, вказавши, що «міцна повноцінна сім'я, що здатна народити, захистити та виховати дітей, сьогодні один із найважливіших факторів національної безпеки». Отже, ми бачимо, що одні й ті самі поняття спільного блага наповнюються різним змістом і використовуються обома протилежними таборами.

Треба також враховувати, що лише менша частина воцерковлених християн бере участь у якихось активних діях з цього питання,

більшість просто спостерігає. Але ми бачимо, що спроби лідерів служіння і небайдужих християн об'єднатись заради пошуку таких відповідей є. Цей пошук поки що не долає дистанцію між богословським типом мислення і мисленням просімейних активістів, але виявляє й спільні моменти в їх позиціях.

Щоб дискусія не переростала у звинувачення, а критика була конструктивною, спрямованою на поліпшення методів взаємодії протестантів зі суспільством, потрібен постійний діалог богословів і активістів і публічне обговорення на рівні лідерів церков і церковних громад і об'єднань.

Лише внаслідок такого діалогу можна знайти таку модель взаємодії церков з суспільством і політикумом, коли церкви б показали зрозумілою мовою, що турбуються про спільне благо, маючи збалансований підхід, не розглядаючи свободу як вседозволеність, а захист прав сімей і захист демократії – не перетворюючи на нав'язування свого світогляду чи маніпулювання.

Якщо публічна теологія українських євангельських християн набуде більш чітких і виразних форм саме у цьому питанні, то для українського суспільства це стане нагадуванням про баланс між свободою і відповідальністю, що може позитивно вплинути на громадянське суспільство в цілому, яке неможливе без діалектики цих двох понять.

У той же час це вплине і на церкву, адже акумулює її внутрішні сили й допоможе різним категоріям вірян активно взаємодіяти з іншими членами Тіла Христового і краще розуміти свою власну місію у суспільстві. Як Мартін Лютер реформував богослов'я й це вплинуло на всі сфери церковного й духовного життя, так і сьогоднішній пошук богословських відповідей може допомогти не тільки суспільству, а й самим християнам, самим церквам пережити духовне оновлення, відчутти новий досвід дії Бога у сьогоднішній день.

Гнат Меренков

**Версія статті в науковому виданні:
«Захист сімейних цінностей українськими протестантами:
публічно–теологічний аспект»**